

Історичний досвід державного обліку пам'яток містобудування і архітектури

Кравчук О.А., Київський національний університет будівництва і архітектури

Важливим державним заходом у справі охорони і використання пам'яток містобудування та інших пам'яток культури є організація їх обліку, інвентаризації і документування. Державний облік пам'яток – це законодавчо визначений порядок надання правового статусу пам'ятки культури об'єктам історичної, наукової, художньої та іншої культурної цінності.

В кінці XIX ст. на початку XX ст. в багатьох країнах світу створюється правова база, що направлена на врегулювання питань охорони пам'яток культури, на законодавчому рівні проводиться облік пам'яток.

В Україні тільки після революції 1917 р. відбулися перші спроби врегулювати на законодавчому рівні питання обліку пам'яток. Програмний характер мали сформульовані завдання проведення генеральної реєстрації пам'яток України та організації їх планомірного і системного дослідження.

В другій половині 20-тих років XX ст. в Україні визначилася державна політика ставлення до історичної спадщини. 16 червня 1926 р. було затверджено “Положення про пам'ятки культури і природи”. Положення 1926 р. було першим законодавчим актом загальнодержавного значення Радянської України. В ньому були розроблені нові правила і порядок охорони, обліку, дослідження, пропаганди музейних і нерухомих пам'яток. В 1926 р., органи охорони пам'яток почали першу державну реєстрацію нерухомих пам'яток культури і природи, яка повинна була завершитися до 1929 р. Складений список не був законодавчо оформлений.

Друга реєстрація пам'яток розпочалася в 1946-1948 рр., але також була не завершена. У 1949 р. 8 квітня була прийнята інструкція «Про порядок обліку, реєстрації, утримання і реставрації пам'яток архітектури, що перебувають під державною охороною».

Тільки 28 березня 1956 р. Рада Міністрів УРСР затвердила перший список пам'яток архітектури, за яким під охорону держави бралось 2057 об'єктів зодчества республіканського значення. Хоча в цьому списку було всього 1517 охоронних номерів. Та нажаль наступний список затверджений постановою Ради Міністрів УРСР від 24 серпня 1963 року № 970 скоротився до 864 охоронних номерів. Тільки в доповненні до списку пам'яток архітектури УРСР, що перебувають під

охороною держави, затвердженому постановою Ради Міністрів УРСР від 6 вересня 1979 року № 442, число охоронних номерів збільшилося до 1790. До списку пам'яток архітектури місцевого значення було занесено також 5364 архітектурних пам'яток.

Із здобуттям незалежності України з 1993 р. розпочалося складання нових переліків нерухомих пам'яток для внесення до реєстру. За основу були взяті списки пам'яток архітектури УРСР 1963 р. та 1979 р. Ця велика складна праця завершилася 1999 р. виданням наказу Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 2 червня 1999 р. № 128, яким було затверджено Державний реєстр національного культурного надбання в частині пам'яток містобудування та архітектури. Але згідно Закону України «Про охорону культурної спадщини» від 2000 року Державні реєстри пам'яток повинні затверджуватися постановами Кабінету Міністрів України. Та нажалю новий Державний реєстр в частині пам'яток містобудування та архітектури постановою Кабміну і досі не прийнятий. На законодавчому рівні користуються списком 1963 р. і його доповненням 1979 р. та наступними змінами, останні з яких були внесені постановою Кабміну в грудні 2008 року, але він значно коротший від прийнятого реєстру Державним комітетом будівництва, архітектури та житлової політики України в 1999 р.